

FRI-2B.312-1-NS-03

SECURITY STUDIES IN CONTEMPORARY POLITICAL SCIENCE AND THEORY OF INTERNATIONAL RELATIONS

Assoc. Prof. Kremena Rayanova, PhD

Faculty of Law

“Angel Kanchev” University of Ruse

E-mail: krayanova@uni-ruse.bg

Abstract: *For traditionalists, the state is the main object of analysis. . Security is about national survival in an anarchic world. Understanding the balance of power is the key to traditional security. The main task is to ensure the survival of the state. Because power is the best means of doing this, security research focuses on the role of military power.*

The most widely held belief is that, in the long run, free market growth and new technologies solve more problems than they create. However, there is a perception that increasing prosperity and integration increase political instability. Prosperity leads to greater economic integration and dependence, which creates a sense of danger as it increases the importance of international economic relations and therefore increases potential friction

An increasing number of scholars, referring to the trends of globalization of world politics, the reduction of the share of interstate relations in it due to the growing role of non-state actors, propose to consider the traditional field of international law in a broader context of "regimes" of world politics, which are the most proven mechanism for arranging the systems of international relations.

Keywords: *Security, The global system, The Security Council*

JEL Codes: K 33

Съвсем естествено е, че настоящото желание в академичните среди, е да се намерят нови подходи към проблемите на сигурността⁶. В много отношения това е разбираемо. До 90-те години, Студената война е основният определящ фактор за естеството на възможните заплахи. Трябва да се отбележи, че дори в рамките на такъв доста традиционен и „разработен“ подход, като например националната сигурност, са възможни различни концептуални решения. Дори в неговите рамки е възможно да се разработят широки концепции за сигурност, които да се занимават с основните причини и последици от конфликтите. За съжаление, както теоретичните изследвания, така и практическата политика, разработени в рамките на този подход, се отличават досега с едноизмерен „черно-бял“ възглед както за самата природа на сигурността, така и за възможните начини за осигуряване на тази сигурност. Докато така наречената Вестфалска международна система все още съществува, можем да наблюдаваме концептуална промяна в мисленето за сигурността, с нейния акцент върху военната защита на държавата, към по-всеобхватни концепции за сигурността и личната сигурност, подчертавайки необходимостта да гарантират мира и благосъстоянието на гражданите, живеещи в държавата. Необходими са нови подходи към политиката за сигурност.

За привържениците на традиционните възгледи държавата е основният обект на анализ. Сигурността е свързана с националното оцеляване в анархичен свят. Разбирането на баланса на силите е ключът към традиционната сигурност. Основната задача е да се гарантира оцеляването на държавата. Тъй като мощта е най-доброто средство за това, изследванията в областта на сигурността се фокусират върху ролята на военната мощ.

⁶ В нашето проучване сигурността е зависима променлива и се определя като защита на ценностите, считани за жизненоважни за политическото оцеляване и благосъстоянието на общността. Обект на защита в това определение е общност, която обикновено (но не винаги) е национална държава. Това определение изключва неличните единици (например международната икономическа система, екологичната система) като независими обекти на защита.

През последните години се очертаха няколко тенденции, основани на традиционните възгледи за сигурността. Те включват теорията за хегемоничната конкуренция, „сблъсъка на цивилизациите“, концепцията за демократичен свят и теорията за сложната взаимозависимост. Според теорията за хегемоничната конкуренция, американско-съветското съперничество ще бъде заменено с нови форми на полярност. Този възглед е най-близо до традиционната парадигма за сигурност, тъй като е държавно-ориентиран в оценките си за естеството на междудържавното съперничество и разпределението на властта. С. Хънтингтън, вярва, че конфликтите няма да са държавно-ориентирани, а ще се основават на културната идентичност. Концепцията за демократичен свят предполага, че демокрациите ще бъдат по-мирни, защото се придържат към сходни ценности. Теорията за сложната взаимозависимост, въпреки че признава известна загуба на ролята си от държавата, е традиционна, тъй като търси само алтернативни начини за постигане на същата цел - постигане на стабилност и оцеляване на държавите в анархична среда.

Традиционно, сигурността е външна концепция. В ерата на глобализация заплахите за сигурността имат транснационални последици. Това води до повишено внимание към новите форми на сътрудничество в областта на сигурността. Разбира се, защитата на територията и населението остава най-високият приоритет. Икономическите съображения обаче се вземат предвид много повече, отколкото в миналото.

Еволюцията е норма на международната система. Новите тенденции съжителстват със старите. Някои държави настояват за запазването на принципа на суверенитета (Русия и Китай), други настояват за независимостта на вътрешната политика (Северна Корея или Куба), а трети имат регионални амбиции (Иран или Ирак).

Могат да се разграничат следните ключови движещи сили на промените в световната система: демография; природни ресурси и околна среда; наука и техника; глобална икономика и глобализация; национално и международно управление; бъдещи конфликти; промяна на характера на международната стабилност.

Трябва да се има предвид, че никоя от тези действащи сили не е доминираща. Всяка от тях има различно въздействие в различните региони. Освен това, тези движещи сили не винаги взаимно се подкрепят. Понякога те работят в посока на взаимно отслабване⁷.

Стабилността по време на Студената война означава стремеж към ограничаване и запазване на политическото статукво. Стабилността в ерата на глобализацията означава способността за мирно адаптиране към промените. Светът през двадесет и първи век може да не е по-спокоен, отколкото през двадесети или деветнадесети. Напредъкът засяга както средствата за разрешаване на военен конфликт, така и средствата за неговото провеждане. Съществуват редица тенденции, които изискват подготовка за нови заплахи:

1. Нарастващата сложност на световната система, която непрекъснато се променя и разликата се увеличава както между страните, така и вътре в тях.
2. Наред с редица етнически, религиозни и расови конфликти съществуват нестабилни регионални блокове.
3. Разпространението на оръжия за масово унищожение се превръща в норма.
4. Глобализацията на икономиката създава нови уязвимости. Значението на свободата на корабоплаването и достъпа до енергийни ресурси нараства.

Промените в характера на сигурността и стабилността са повлияли върху структурата и динамиката на развитието на световната система. Глобалната система след Втората световна война беше фокусирана върху икономиката, докато структурите за сигурност бяха регионални. Дори десетилетия след края на Студената война тази асиметрия продължава. Въпреки че опасенията за сигурността са глобализирани в резултат на световните войни,

⁷ DCI National Intelligence Council. *Global Trends 2015*. - Washington, DC: GPO, December 2000.

Студената война и ядрената взаимозависимост, развитието на тероризма причинява възобновяване на глобализацията на сигурността⁸.

Широко разпространено е мнението, че усилията за отбрана с произхода си от Студената война може да не са подходящи за нова стратегическа среда. Все повече внимание се обръща на новите заплахи. Президентът Клинтън в речта си пред ООН на 26 юни 1997 г. заяви, че усилията за опазване на природните ресурси са от решаващо значение не само за качеството на околната среда и здравето на хората, но и за поддържане на стабилност и мир в рамките на и между страните.

На 10 януари 2000 г. Съветът за сигурност на ООН разглежда въпроси, свързани с разпространението на СПИН в Африка. Тази тема не попада в списъка на традиционните теми на Съвета за сигурност, които обикновено включват военни заплахи за регионалния и глобалния ред. Разпространението на СПИН, проблем, който обикновено се разглежда като здравен проблем в системата на ООН, се превърна в глобален проблем за сигурността. Това може в много отношения да служи като индикатор за разширяването на кръга от въпроси, свързани с глобалната сигурност. В момента тя включва такива нетрадиционни аспекти като здравеопазване, околна среда, бедност. Освен това за първи път представители на Световната банка бяха поканени да участват в заседанието на Съвета за сигурност на ООН⁹.

През 1991 г. генералният секретар на НАТО М. Вернер отбелязва, че развитието на политиката за сигурност не трябва да пренебрегва потенциала за конфликт, който нараства в третия свят, характеризиращ се с нарастващи различия в доходите, експлозия на населението, изменение на климата и перспективите за екологично бедствие, взети заедно с конкуренция за достъп до ресурси. Въпреки че производството на храни е достатъчно за задоволяване на нарастващите нужди на населението, недоразвитата инфраструктура и проблемите с разпределението, политическата нестабилност и хроничната бедност ще създадат проблем с недостига на храни, например в Централна Африка.

Глобализацията увеличава търсенето на ресурси по няколко причини. Най-значимото е разпространението на индустриализацията, което води до увеличаване на търсенето на енергия, минерали и други природни ресурси¹⁰.

В повечето случаи изследователите обръщат внимание на две тенденции. Първата тенденция е ускоряването на демографските и екологичните промени. В някои страни такъв растеж ще допринесе за урбанизацията и ще създаде допълнителна нестабилност¹¹.

Демографският и екологичният натиск може да доведе до три важни непосредствени (липса на възобновяеми ресурси, икономическа маргинализация и промени в демографските характеристики) и две вторични последици (нарастващи социални конфликти и слабост на държавата). В резултат на това, тези последици водят до две потенциални предпоставки за граждански конфликт. Това е разпадането на държавата и експлоатацията на държавата. Конфликтът на разпадане на държавата възниква, когато демографският и екологичният натиск значително отслабва властта на държавата, намалявайки способността на правителството да поддържа реда и увеличава потенциала за антидържавно и вътрешногрупово насилие. Конфликтите за експлоатация на държавата възникват, когато държавните елити експлоатират липсата на ресурси, за да провокират конфликти, които служат на техните общински интереси.

⁸ Morten Kelstrup. The European Union and Globalisation: Reflection on Strategies of Individual States. - COPRI, 2002. - P.11.

⁹ Caroline Thomas. Global Governance, Development and Human Security: Exploring the Links// *Third World Quarterly*, - Vol. 22. № 2. - P.159.

¹⁰ Michael T.Klare. Resource Competition and World Politics in the Twenty-First Century.// *Current History*, - December 2000. - P.404.

¹¹ DCI National Intelligence Council. *Global Trends 2015*. - Washington, DC: GPO, December 2000

Втората тенденция е, че характерът на войната се е променил след Втората световна война. Две променливи определят степента на сила или слабост на състоянието: функционалността на състоянието и неговото единство. Функционалността се основава на комбинация от нейната сила, административен капацитет и легитимност. Единството зависи от това колко обединени или разединени са държавните елити, както по отношение на техните интереси, така и по отношение на стратегии за защита на тези интереси.

За разлика от почти цялата човешка история, повечето от войните, които са се водили от 1945 г., са се случили в развиващия се свят и са били по-скоро вътрешнодържавни, отколкото междудържавни.

В хода на съвременната история видът на конфликта и методите, по които той се провежда, са претърпели трансформация. Двадесети век предоставя три примера за типични въоръжени конфликти. Първо, война, водена от държава от името на нейното население. Този тип конфликти бяха често срещани до средата на века. Оттогава до края на 80 -те години бунтовническите движения (вторият тип конфликт) се превръщат в най -често срещания тип конфликти. Краят на Студената война даде тласък за развитието на конфликти, свързани с идентичността (трети тип).

През двадесети век държавните и недържавните участници са участвали във въоръжени конфликти. Въпреки че недържавните участници (като бунтовниците) понякога оказват значително влияние, държавите остават основните участници. Често целта на недържавните участници е била да бъдат признати за държава. През двадесет и първи век, въпреки че този тип продължават да съществуват, те са били допълнени от нови типове участници. Един от тези типове биха били постмодерните недържавни участници¹². Те се състоят от мрежи от неправителствени организации, някои от които преследват политически или идеологически цели, някои от които търсят печалба.

Появата на такива участници ще доведе до появата на т. нар. неформални войни, тоест въоръжени конфликти, в които поне една от страните е недържавен участник. Такава война е продължение на конфликти с ниска интензивност. Намаляването на ефективността на държавите може да допринесе за разпространението на неформалните войни. Традиционно правителствата са били в състояние да поддържат вътрешна стабилност, като представляват регионите или групите население, които правителството подкрепя. В контекста на глобализацията способността на правителствата да влияят върху икономиката и да предоставят такива ползи е значително отслабена. В региони със слаби правителства много области от територията са извън техния контрол.

Самият характер, организационната структура и методите на действие на недържавните участници във въоръжените конфликти обаче се променят след края на Студената война. Освен ако не се появи ново идеологическо разделение между великите сили, бъдещите бунтовнически движения едва ли ще разчитат на държавна подкрепа. При събирането на ресурси за своята дейност те ще трябва да се съсредоточат върху свободния пазар. Ще има нужда от постоянна печалба. Вече в Колумбия, Перу, Косово бунтовническите движения финансират дейността си чрез търговията с наркотици. В Ангола и Сиера Леоне контрабандата на диаманти е такъв източник. Разчитането на един -единствен източник на финансиране обаче създава допълнителни уязвимости. В бъдеще методите на финансиране ще трябва да се разнообразят, включително традиционните престъпни дейности и престъпления, използващи нови информационни технологии.

Следователно, с края на Студената война, според анализатори като М.Манваринг, опасността от „феномена на сивата зона“, който съчетава елементи от традиционните военни

¹² Steven Metz. *Armed Conflict in the 21st Century: The Information Revolution and Post- Modern Warfare*. - April 2000. - P.24

действия и организираната престъпност, се увеличава¹³. Такъв конфликт възниква с участието на противник или мрежа от противници, които имат за цел да извлекат печалба от конфликта, но в същото време имат някои политически цели, както и много по -големи възможности за провеждане на въоръжен конфликт от традиционните престъпни групи.

Така наречените постиндустриални войни разчитат на нередовни и неконвенционални войни, за да нанесат непропорционални щети на по-мощни сили¹⁴.

Друга тенденция, за която се говори по -малко, е, че процесът на интеграция и дезинтеграция в края на XX век е много по -дълбок, отколкото преди Първата световна война. До 1914 г. интеграцията и разпадането са свързани с идеята за държавата. Националните държави се разглеждат като ключови агенти на промяната. Старите империи бяха застрашени именно защото национализмът се разглеждаше като положителна сила. Суверенитетът беше легитимна цел, а придобиването на държавност беше неговият инструмент¹⁵.

Светът днес е много различен от тази картина. Разпадането на колониалните империи и Съветския съюз и нарастването на броя на независимите държави изобщо не укрепи държавността. Напротив, тези процеси маркираха границите на държавността. Прави впечатление, че след Студената война национализмът е най -силен в най -слабите страни. Този национализъм е с отбранителен характер и отразява по-скоро липсата на самочувствие, отколкото динамиката на силна нация, бореца се с разпадащите се империи. Въпреки че национализмът остава влиятелна сила, само с големи трудности национализмът може да консолидира държавните институции на своята основа. Глобализацията включва много сили, които застрашават такава консолидация¹⁶.

И демокрациите, и авторитарните режими са загубили монопола си в международните отношения. Сега и двете трябва да се конкурират с транснационални участници, финансови институции, медии и неправителствени организации. Ролята на държавата се промени заедно с промените в международната система, която вече не може да се опише като просто междудържавна система. Глобализацията е процес, който променя не само външния контекст, в който действат държавите, но и самата природа на държавите и политическите общности. Появява се идеята за автономни общности от граждани, демократично или недемократично преследващи собствените си интереси¹⁷.

Глобализацията изобщо не създава хомогенна световна общност. Студената война представлява обединяваща заплаха, която прави света „стратегически съгласуван“. С премахването на тази заплаха, общият компонент на стратегията също изчезна. В резултат на това например скандинавските членове на ЕС са загрижени за еволюцията на балтийските републики, докато средиземноморските членове виждат Магреб като приоритетна зона. По този начин съвременният свят съчетава тенденции на по -голяма интеграция и нарастваща фрагментация. Няма глобална общност, но има глобални проблеми, които изискват определена рамка за тяхното решаване. На местно ниво все повече хора изпитват нужда да се идентифицират с конкретна общност, основана на ценности. Следователно фрагментацията не е реликва от миналото, която трябва да изчезне с разпространението на глобализацията. Напротив, това е продукт на тази глобализация. Тъй като преминаваме от наследствени общности, основани на география и история, към общности, основани на споделен избор, става ясно, че последните изискват много по -голямо ниво на участие от своите членове¹⁸.

¹³ Max G.Manwaring (Ed.) *Gray Area Phenomena: Confronting the New World Disorder*. - Boulder, CO: Westview, 1993.

¹⁴ Michael T.Klare. Postindustrial Warfare on the Global Battlefield.// *Current History*, - December 2001. - P.433.

¹⁵ Jean-Marie Guehenno. The Impact of Globalisation on Strategy// *Survival*, -Vol. 40, No.4, Winter 1998-99, P.6.

¹⁶ Ibid. - P.7.

¹⁷ Ibid. - P.7.

¹⁸ Ibid. - P.8-9

Първото следствие от глобализацията за стратегията за сигурност, както бе отбелязано, е променящият се характер на заплахите. В един не-глобализиран свят политическите общности са гарантирали сигурността на своите членове и представляват голяма заплаха за сигурността на другите общности. Стратегията при такива условия беше да се намери правилния баланс между осигуряването на собствена сигурност и да не се провокират вражески коалиции. Ситуацията се променя коренно в условия, когато основната заплаха не е друга политическа общност, а вътрешното отслабване на общностите. Правото на самоопределение се превръща в право на сепаратизъм, застрашаващ оцеляването на съществуващите държави. Това представлява особена опасност, когато се комбинира с разпространението на оръжия за масово унищожение. Две заплахи са особено важни: граждански конфликт и международен тероризъм.

Разликата между вътрешен и международен конфликт намалява. Гражданските войни са най-насилствените конфликти през последните години. Великите сили все още не са разбрали стратегическите последици.

Въпреки че тероризмът не е ново явление в международните отношения и терористичните актове понякога са били причина за исторически събития (убийството в Сараево през 1914 г.), той има малко стратегическо значение и е оръжие на слабите. Използването на оръжия за масово унищожение от терористи може да промени това положение.

Използването (или заплахата от използване) на оръжия за масово унищожение от недържавни участници не позволява използването на познатата концепция за баланса на силите поради нетериториалния характер на недържавните участници и невъзможността да се обвържат такива участници с всяка държава. Стабилността, която е постигнало възпирането, може да бъде заменена от необходимостта от превантивни действия. Оперативните изисквания за такова действие може да изискват от държавите да подобрят събирането на информация, за да се възползват от оставащото предимство в тази област. В допълнение, разпространението на оръжия за масово унищожение може да даде глобални измерения на локалните кризи¹⁹.

Успешната стратегия при тези условия може да се превърне в поредица от успешни тактически ходове. При новите условия целта на стратегията може да не е да определи най-добрия краен резултат и да намери средства за постигането му, а да запази най-големия брой налични опции, за да гарантира максимална тактическа гъвкавост. Желанието да има алтернативи по въпроса за вземане или не вземане на решение, толкова ценено във финансовия свят, може да се превърне в характеристика на политиката. Някои успешни правителствени лидери вече следват подобна стратегия (в много отношения президентът Путин е пример). Те често са критикувани за липсата на „визия“. Техните политически програми са неясни и въпреки че те могат да определят своите цели много широко, тяхната идентичност и цели могат да бъдат определени като „стил“, а не като програма. Причината за това са променящите се условия, при които се вземат решения. Такива лидери се опитват да се възползват от краткосрочните ползи. Фрагментацията на времето частично компенсира интегрирането на пространството и ограничава броя на факторите, които трябва да се вземат предвид при вземане на решение. Всяка нова ситуация се разглежда като независима от останалите, тъй като в глобализиран свят, където много проблеми имат глобални последици, в определен момент само един конкретен проблем обръща внимание и се счита за глобален интерес. При такива условия стратегията се превръща само в линия на поведение, свързваща ситуации, които иначе не биха били свързани. Подобна линия е полезна, защото увеличава предсказуемостта и помага да се развие чувство за идентичност в определена политическа

¹⁹ Ibid. - P.12.

общност. Точно както корпорациите се надпреварват да създават „марки“, политическите лидери се опитват да създадат „стил“²⁰.

Развитието на гореспоменатите тенденции води до факта, че старите подходи към сигурността стават неадекватни. Отбелязвайки това, още през 1997 г. Националният разузнавателен съвет на САЩ идентифицира три тенденции, които биха направили традиционните подходи към сигурността неадекватни:

1. Повечето съвременни конфликти са вътрешни, а не конфликти между държави.

2. Някои държави няма да могат да изпълняват основните функции - осигуряване на социална защита, осигуряване на стабилност и растеж.

3. Правителствата на тези страни, които са свободни от бедност и политическа нестабилност, ще открият, че те губят контрол в много сфери на живота поради процесите на глобализация и продължаващата информационна революция²¹.

При тези обстоятелства все по -голям брой изследователи призовават за разработване на по -всеобхватен и систематичен подход към сигурността. Време е да се премине от разглеждане на държавната сигурност към по -обща заплаха за човешкото съществуване и начини за защита срещу тези заплахи. Подобни възгледи доведоха до развитието на концепцията за лична безопасност.

Въпреки възраженията на някои експерти, областта на изследванията в областта на сигурността се отдалечи от традиционния си фокус върху „заплахата за използването, използването и контрола на военна сила“, особено от държавите. След края на Студената война темата за изследванията на сигурността се разшири и задълбочи. "Разширяването" е свързано с включването на такива невоенни заплахи като влошаване на околната среда, пренаселеност, масово разселване на бежанци, национализъм, тероризъм. Под „задълбочаване“ имаме предвид отчитането на сигурността на индивиди и групи, а не само външни заплахи за държавите²².

Най -видимото предизвикателство пред традиционните концепции за сигурност идва от школата на „глобализма“, от която излязоха много от настоящите привърженици на концепцията за лична сигурност. Глобалистите вярват, че се появява "международно общество", което ще интегрира връзки, култури и икономически дейности и ще припокрива традиционните междудържавни отношения. Международните движения получават подкрепата на неправителствени организации, занимаващи се с конкретен проблем и развитието на международно „гражданско общество“²³.

Повечето подходи се основават на значението на държавите в световната система. Глобалистският подход обаче поставя под въпрос държавно-ориентираните подходи. Процесите на глобализация се ускориха след Студената война и сега можем да наблюдаваме появата на глобално общество. Появата на такова общество, основано на системи от международна икономическа взаимозависимост, глобални комуникационни системи и глобална култура, създаде мрежа от широки социални взаимодействия, които преминават границите на най -активните участници в международното общество (големи и средни сили). Процесът на глобализация също предизвика появата на нови заплахи за сигурността, свързани с екологични проблеми, бедност, оръжия за масово унищожение, етнически и национални конфликти. Следователно глобалистите смятат, че трябва да се обърне повече внимание на безопасността на гражданите и групите в световното общество. За тях традиционните концепции за национална сигурност не могат да разрешат такива въпроси.

²⁰ Ibid. - P.14

²¹ DCI National Intelligence Council. *Global Trends 2010*. - Washington, DC: GPO, November 1997.

²² Roland Paris. Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?// *International Security*, -Vol.26, No.2 (Fall 2001). - P.97.

²³ William T.Tow, Ramesh Thakur, and In-Taek Hyun (Eds.) *Asia's Emerging Regional Order: Reconciling Traditional and Human Security*. - United Nations University, 2000. - P.19.

Краят на Студената война изисква ново определение на основните параметри на европейската сигурност. Може да се проследи и появата на ново разделение на света на „зона на мир“ и „зона на конфликт“.

Най-широко разпространеното убеждение е, че в дългосрочен план растежът на свободния пазар и новите технологии решават повече проблеми, отколкото създават. Съществува обаче възприятие, че нарастващият просперитет и интеграцията увеличават политическата нестабилност. Благоденствието води до по-голяма икономическа интеграция и зависимост, което създава усещане за опасност, тъй като увеличава значението на международните икономически отношения и следователно увеличава потенциалното триене. Растежът на просперитета и нестабилността вървят ръка за ръка. Пример за това е периодът от 1900 до 1914 г. Следователно в близко бъдеще нарастващият глобален просперитет може да доведе до увеличаване на нестабилността.

Пазарните механизми не винаги са в състояние да помогнат за решаването на глобални проблеми, включително тези, свързани със сигурността. Новите технологии сами по себе си не могат да гарантират устойчиво развитие. Докато технологичният напредък може да предотврати кризата с ресурсите за настоящото поколение, той не успява да осигури приемственост между поколенията, тъй като пазарните механизми рядко жертват текущото потребление в полза на бъдещите поколения. Някои ресурси (храна, вода и енергия) имат характеристики на обществени блага²⁴. Следователно пазарните механизми не могат да решат проблема с тяхното недостатъчно производство. Местните власти и националните правителства не могат да се справят сами с пазарните провали.

Точно като отделните участници в националната икономика, правителствата се стремят да максимизират краткосрочните национални, а не дългосрочните човешки интереси. Освен това, когато бившите диктатури се опитват да отворят икономиките си за глобална конкуренция, може да възникне криза в управлението. Бившите комунистически страни бяха особено уязвими през периода, когато се опитваха едновременно да приватизират икономиката и да преминат към плурализъм в политическата сфера. При липсата на институционални проверки и утвърдена върховенство на закона беше практически невъзможно да се управляват силите, които излязоха извън контрол в резултат на тези процеси.

Прогресивната глобализация повдига цял пласт нови въпроси в областта на международните отношения и тяхното по-нататъшно развитие. Съответните интерпретации вече се появиха (нова версия на „ограничен суверенитет“, „хуманитарна намеса“, „приоритетът на сигурността на личността пред сигурността на държавата“ и др.). Появява се един вид митология.

Според някои изследователи подобна интерпретация на последиците от „глобализацията за международните отношения, изглежда, ориентира развитието на световния ред на космополитна основа. Система, основана на политическа несправедливост, не може да бъде устойчива“²⁵.

Друг извод е, че глобализацията, която засилва взаимната зависимост на националните държави, трябва да има подходяща институционална политическа структура, тоест система от международни отношения, която да отговаря на изискванията и условията на съвременните процеси.

Все по-голям брой учени, позовавайки се на тенденциите на глобализация на световната политика, намаляването на дела на междудържавните отношения в нея поради нарастващата роля на недържавни участници, предлагат да се разгледа традиционната област

²⁴ Балугев, Д.Г. Введение в политически анализ. - Нижний Новгород: ННГУ, 2000.

²⁵ Клепацкий, Л. Глобализация и национальные интересы // Международная жизнь. - 2000. №1

на международното право в по-широк контекст на „режимите“ на световната политика²⁶, които са най-изпитаният механизъм за подреждане на системите на международните отношения. Теорията на режима обяснява възможностите, условията и последиците от международното управление извън границите на анархията и близо до наднационалното управление в конкретна функционална област. Режимите са принципите, нормите, правилата и процедурите за вземане на решения, около които се сближават очакванията на участника. Принципиите са съгласуван набор от теоретични положения относно структурата на света. Нормите определят основните стандарти на поведение. Правилата и процедурите за вземане на решения се отнасят до специфични модели на поведение в ясно определени области²⁷. Например, либералният режим на международна търговия се основава на набор от неокласически икономически принципи, които показват, че глобалната ползност се максимизира от свободното движение на стоки. Основното правило на този режим е, че тарифните и нетарифните бариери пред търговията трябва да бъдат намалени и в крайна сметка премахнати. Специални правила и процедури за вземане на решения бяха очертани в ГАТТ. Докато правилата и процедурите за вземане на решения могат да се променят, без да се променя естеството на режима, принципите и нормите не могат.

Има два типа режими, които осигуряват управление в световната политика. Международните режими имат държави за членове и се занимават с проблемите на международната общност. Транснационалните режими имат недържавни участници като членове и се занимават с проблемите на глобалното гражданско общество. Пример за такъв режим е практиката да се използва World Wide Web²⁸. Глобалното управление се осигурява от съвместните усилия както на международните, така и на транснационалните режими.

Режимите използват най-активно страните от третия свят, за да се приспособят към тяхната уязвимост и бедност. Стратегиите за намаляване на бедността (използвани предимно в международни форуми) се състоят в установяването и подкрепата на така наречените авторитарни международни режими. Общата цел за преминаване към по-авторитарни международни режими беше постигната от страните от третия свят, използващи две специфични стратегии. Първо, третият свят се опита да промени съществуващите международни институции или да създаде нови, които да съответстват повече на предпочитаните от тях принципи и норми. Второ, тези страни се стремяха да създадат международни режими, легитимиращи едностранното използване на суверенните правомощия от отделните държави. Международни организации, работещи на принципа „една страна, един глас“ бяха подкрепени²⁹.

Степента, до която страните от третия свят са успели да променят съществуващите международни режими, зависи от три променливи - естеството на съществуващите институционални структури, способността да се формулира последователна система от идеи, които определят дневния ред в международните преговори и укрепват единството на третия свят страни, отношението на Запада (особено САЩ) към исканията на страните от третия свят и към международните форуми, на които тези искания бяха изразени³⁰. В началото на 70-те години на миналия век страните от третия свят получиха уникални възможности. Това беше периодът на контрол на от тях над повечето международни форуми, когато страните от

²⁶ Кулагин, В. Международные отношения на пороге XXI века// Международная жизнь.- 1999. №7. - С.22.

²⁷ Krasner S. *Structural Conflict: The Third World Against Global Liberalism*. - Berkeley, CA: University of California Press, 1985. - P.4.

²⁸ Oran Young. *Governance in World Affairs*, 1999. - P.11.

²⁹ Krasner S. *Structural Conflict: The Third World Against Global Liberalism*. - Berkeley, CA: University of California Press, 1985. - P.6.

³⁰ Krasner S. *Structural Conflict: The Third World Against Global Liberalism*. - Berkeley, CA: University of California Press, 1985. - P.7.

Севера все още подкрепяха тези форуми. В края на 70-те години тази подкрепа започва да намалява (особено от САЩ). САЩ временно се оттеглиха от Световната организация на труда. Беше изразено недоволство от работата на ЮНЕСКО. През 1982 г. няколко държави, включително САЩ, отказаха да подпишат Конвенцията по морско право.

Желанието да се осигурят международни режими, основани на държавно, а не на пазарно разпределение на ресурсите, беше в основата на стратегията на страните от третия свят в следвоенния период. Той отразява слабостта на повечето от тези страни. Тази слабост изискваше или едностранно влияние върху промените на световния пазар, или вътрешно адаптиране към тях. По-големите държави наистина могат да повлияят или да се адаптират към тази среда. По-малките индустриално развити страни не могат да повлияят на околната среда, но могат да се адаптират към нея. Страните от третия свят са най-уязвимите. Резките промени в глобалната среда могат да доведат до икономически сътресения и политически кризи. Това от своя страна води до трудности за ръководствата на тези страни, които се превръщат в мишена на недоволството на контраелитите. Променяйки характера на международните режими, лидерите от третия свят се надяват не само да увеличат притока на материални ресурси, но и да създадат по-стабилна и предвидима среда.

Страните от третия свят имат много цели. Те включват икономически растеж, политическо равенство на различните държави, влияние в световната политика, автономия и независимост, поддържане на териториалната цялост пред заплахите от чужда намеса и вътрешен сепаратизъм, поддържане на стабилността на управлявания режим.

За малките и слабите държави либералните международни режими, основани на разпределение на пазарни ресурси, са достатъчно рискови, дори ако насърчават икономическия растеж. Подобни режими излагат страните от третия свят на промени в международната среда, които могат да разрушат вътрешнополитическия ред. Режимите, базирани на държавно разпределение на ресурси, осигуряват на тези страни не само повишаване на икономическия просперитет, но и по-високо ниво на предвидимост и сигурност. При такива режими разпределението на ресурсите е под контрола на държавата въз основа на нейните суверенни права.

От гледна точка на реализма, най-добрата перспектива би била да се намалят връзките Север-Юг до минимум. Предвид фундаменталното несъгласие относно принципите и нормите, много връзки Север-Юг ще доведат до конфликт и несигурност, дори ако са икономически изгодни за двете страни. Въпреки това, въпреки че някои тенденции показват движение към намаляване на връзките между Севера и Юга, няма да е необходимо да се говори за пълното им разкъсване в близко бъдеще.

Режимите в областта на сигурността, представляват система от принципи, норми, правила и процедури за вземане на решения, уреждащи определени аспекти на отношенията между държавите в областта на сигурността. Режим съществува, ако и трите елемента могат да бъдат идентифицирани и когато режимът контролира достатъчно променливи в региона, за да повлияе на поведението на страните³¹. Въз основа на тези критерии Г. Мюлер идентифицира четири режима на сигурност:

1. Режимът на стратегическите ядрени оръжия.
2. Европейски военен ред (договора за ЕОВС, Стокхолм-Парижки споразумения за мерки за укрепване на доверието и др.).
3. Режимът за предотвратяване на ядрена война (в допълнение към различни международни споразумения, той включва и наскоро установената практика да не се държи ядреното оръжие на твърде висока степен на бойна готовност).
4. Режим на ядрено неразпространение.

³¹ Muller H. The Internalization of Principles, Norms, and Rules by Governments: the Case of Security Regimes.// V.Rittberger (Ed.) *Regime Theory and International Relations*. - Oxford: Clarendon Press, 1997. - P.15.

Обикновено режимите на работа се основават на норми. Повечето от ефективните институции, които съществуват днес, се основават на нормите, преобладаващи по време на създаването им, които техните създатели фиксират в споразуменията. Пример за това е ГАТТ и неговият наследник, СТО, чиито правила се основават на принципа на недискриминация.

Могат да бъдат идентифицирани следните тенденции в развитието на глобалните режими, установени от ООН:

1. Развитието на международните режими в рамките на системата на ООН разшири значително онези области от международния живот, които се ръководят от норми и правила.

2. Не всички глобални режими са увеличили силата си през втората половина на века. Някои са просто модификации на режимите преди Втората световна война. Други са престанали да съществуват.

3. Режимите осигуряват допълнителна защита за основните прерогативи на държавата (например териториалната цялост). Те могат също така да отслабят контрола на държавата върху икономическите и социалните дейности дори в техните собствени граници.

4. Повечето от режимите, възникнали в рамките на ООН, са намалили бариерите пред движението на стоки и услуги. Те успяха да постигнат това чрез създаване на правна рамка за използване на океаните и въздушното пространство, намаляване на възможността за увреждане на стоки и информация при транзит през територията на трети държави, осигуряване на техническата съвместимост на различните системи, предотвратяване на щети, причинени от международната търговия (пренасяне на инфекциозни заболявания, увреждане на околната среда)

5. Глобалните режими са резултат от преговори между държави и недържавни участници. В същото време, в случай на проблеми, свързани с основите на политически или икономически ред, ролята на свързаните с ООН институции остава ключова за тяхното разрешаване³².

Възниква въпросът как режимите могат да бъдат ефективни при справяне с възникващите проблеми при липса на върховна власт, надарена с правомощия, капацитет и политическа воля за прилагане на основните правила? Режимите са доста лошо контролирани. Разграничавайки режимите като институции и организации като осезаеми образувания с офиси, бюджети, персонал и юридически лица, можем да кажем, че режимно-базиран подход към управлението подчертава идеята за „управление без правителство“ и може да изпълнява управленски функции, като минимизира формиране на нови бюрократични и административни структури. Голяма част от работата по прилагането на международния режим се възлага на отделни членове, които обикновено са разумно организирани, независимо дали са държави или недържавни участници³³. Според традиционното значение на държавността политиката изисква действия на правителството. Необходима е върховна институция (Hobbesian Leviathan), за да се гарантира сътрудничеството и координацията на участници с различни интереси. Обратно, теоретиците на режима вярват, че нормативните институции могат ефективно да регулират социалните взаимодействия. Следователно управлението без правителство е напълно възможно.

Следващият начин за рационализиране на съвременните международни отношения е опит за създаване на т. нар. „транснационални общности“.

Обикновено изследователите отхвърлят възможността за създаване на общности на транснационално ниво. Това се дължи на липсата на централна власт и обща световна култура в световната система. Единствената алтернатива на постоянната война или

³² Raimo Vayrynen (Ed.). *Globalization and Global Governance*. - Rowman and Littlefield Publishers, 1999. - P.47-48.

³³ Oran Young. *Governance in World Affairs*, 1999. - P.7.

световното правителство е сътрудничеството, разбирано като взаимно адаптиране на политиките за постигане на ограничени, но добре определени цели³⁴.

На практика обаче, изграждайки общи социални идентичности, политическите елити образуват трансатлантически общности. Такива общности се формират, когато няколко политически участници, които споделят общи социални характеристики, общи връзки, общ опит и са в отношения на положителна взаимозависимост, развиват общо политическо съзнание, което им позволява да бъдат посочени като специална група. Типът на транснационалната идентичност (независима променлива) определя вида на общите отношения на сигурност (зависима променлива)³⁵. Например общата идентичност на великите сили даде началото на концерната система. Концерните са многостранни институции за сътрудничество на високо равнище между велики сили³⁶. Всяко действие по такава система трябва да бъде одобрено или иницирано от групата.

Друг вид механизъм за сигурност, базиран на общността, е асоциацията за сигурност. За разлика от съюзите, те не са създадени, за да увеличат способността на държавата да се противопостави на определен противник чрез сътрудничество с други. Те по-скоро служат за изразяване на солидарността на държавите, които се стремят да установят специфична форма на политическа организация или идеология. Транснационалната идентичност в този случай се основава на общ тип политически режим или обща идеология³⁷.

Третият тип е интегрираната общност за сигурност. Характеризира се с официално сливане на политически и административни институции на поне две държави. Този тип механизъм е описан за първи път от К. Дойч³⁸. Важна характеристика на една общност е присъствието в нея на институции, които играят интегрираща роля по отношение на тази общност. В международните отношения на XX век тези институции изиграха важна роля. В началото на века броят на такива институции се измерваше в десетки, сега - в хиляди. Разбира се, при такова масово разпространение не всички международни институции играят забележима роля. Много от тях съществуват само номинално. Но фактът на безпрецедентно нарастване на броя, дейността, значимостта на най-разнообразните в сфери на дейност, организационни форми и други признаци на международни институции, които допринасят за формирането на международната общност, остава безспорен.

Колективна система за сигурност се формира, когато държавите в тази система споделят обща космополитна идентичност, която ги определя като членове на общността. В рамките на такава система държавите не само се отказват от едностранните военни действия, но и се ангажират да участват в колективни действия срещу евентуален агресор.

Тази връзка не изисква създаването на световно правителство или трансформацията на анархична среда. По този начин общностите изискват споделено сближаване на групата и споделена идентичност. Те обаче не изискват централизиран политически орган, за да функционира. Политическите общности са заети с разпространението на ценности и ресурси. Те се формират от държавни елити и се основават на признаването на особените взаимоотношения на техните членове.

³⁴ Robert O. Keohane. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. - Princeton: Princeton University Press, 1984. - P.51-57.

³⁵ Bruce Cronin. *Community Under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation*. - New York: Columbia University Press, 1999.

³⁶ Benjamin Miller. Explaining the Emergence of Great Power Concerts.// *Review of International Studies*, - Vol.20, No.4 (October 1994). - P.329.

³⁷ Bruce Cronin. *Community Under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation*. - New York: Columbia University Press, 1999.

³⁸ Karl Deutsch et al., *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*. - Princeton: Princeton University Press, 1957

Сегментирането на света в независими национални държави означава, че всяка от тях не само независимо определя собствените си интереси, но и сама гарантира тяхната защита³⁹. Суверенитетът издига стена между собственото общество и другите общества⁴⁰.

Транснационалните идентичности могат да се формират както в рамките на социалните групи, така и между държавите. За тяхното формиране са необходими няколко условия.

Първо, е необходима обща характеристика, която може да бъде основа за транснационална социална група. Примери за такива характеристики включват етническа принадлежност, религия, форма на държавата, политическа или икономическа система, относително ниво на развитие.

Второ, трябва да има споделено изключително отношение към други държави (или социални групи). Единството е важно за групиране на сплотеността и подчертава разликите между тези, които споделят общи характеристики, и тези, които не го правят.

Трето, както бе отбелязано по-горе, трябва да има високо ниво на положителна взаимозависимост. Позитивността означава, че взаимозависимостта трябва да бъде взаимноизгодна. В противен случай това може да доведе до конфликт.

Тези фактори са материални предпоставки за формирането на обща идентичност. Но сами по себе си, при липса на политическо съзнание, те не го формират.

Третият организиращ елемент на съвременната световна система може да бъде така нареченият регионализъм.

Регионалните договорености или регионализмът се определят като „сътрудничество между правителства и неправителствени организации в три или повече географски близки и взаимозависими държави за постигане на взаимни цели в една или повече функционални области“⁴¹. Регионалните агенции са официални или неформални регионални организации, отговорни за работата на регионалните механизми. Те могат да бъдат създадени в целия регион или подрегионални.

Функциите на регионалните институции включват:

- Осигуряване на форуми на високо ниво за определяне на дневния ред, формулиране на регионалните цели и регионалните норми.
- Осигуряване на регионално участие в глобалните конвенции.
- Разработване и управление на регионални инициативи.
- Уреждане на спорове между членовете.
- Хармонизиране на усилията на отделните държави по въпроси от тяхната вътрешна юрисдикция.

На практика много малко от регионалните институции могат ефективно да изпълняват тези роли. Най-ефективните регионални институции се намират в Европа. Точно както междуправителствените организации, регионалните институции се създават от държави. Следователно тяхната сила зависи от позицията на държавите-членки.

Повечето регионални организации са силно повлияни от великите сили. Франция например влияе върху работата на Организацията на африканското единство и Икономическата общност на западноафриканските държави. Великобритания поддържа своето влияние чрез Британската общност. Съединените щати доминират в Организацията на американските щати и няколко други регионални структури.

³⁹Robert Art and Robert Jervis. The Meaning of Anarchy.// Robert Art and Robert Jervis, eds, *International Politics: Anarchy, Force, Political Economy and Decision Making*. - Boston: Little, Brown, 1985. - P.3.

⁴⁰ Bruce Cronin. *Op.cit.*

⁴¹ M.Alagappa. Regional Institutions, the UN and International Security: A Framework for Analysis// *Third World Quarterly*, - 18(3). - P.423.

В много региони има тенденция за създаване на „триъгълници“, състоящи се от голяма сила, регионална организация и ООН. Такава структура може значително да стабилизира региона и да смекчи конфликтите. Дори в Африка, където всички мироопазващи усилия бяха доста трудни, бяха постигнати някои стабилизиращи резултати чрез триъгълниците Франция-ОАЕ-ООН и Великобритания-Британска общност-ООН в Африканския рог, Конго, Нигерия и Бенин, Сенегал и Мавритания, Алжир и Мароко. Възможно е и формирането на триъгълника „Русия-ОНД-ООН“.

Четвъртият начин за рационализиране на съвременната световна система е използването на т. нар. глобално управление.

Глобализацията се влияе от процесите на управление и сама по себе си влияе върху тях⁴². Глобализмът е състояние на света, характеризиращо се с наличието на мрежи от междуконтинентална взаимозависимост. Това наистина трябва да са мрежи, а не отделни връзки. За да се счита мрежата за глобална, тя трябва да работи на няколко континента, вместо да бъде регионална мрежа⁴³.

Темата за глобалното управление (термин, макар че е проследяваща хартия от английския език и не отразява напълно смисъла на процеса, но въпреки това е включена във вътрешния научен лексикон) предизвиква все по -голям интерес както за местни, така и за чуждестранни изследователи. Има много определения за това явление.

Управлението, без или с правителство, се различава от анархията по това, че държавите и други международни участници признават задълженията и се чувстват принудени, по някаква причина, да ги изпълнят. Управлението означава система от правила за определяне на цели, които се различават от моделите (естествени или по друг начин), които се проявяват в неограничените взаимодействия на международните участници в състояние на анархия (баланс на силите, биполарно ограничаване и т.н.). В този смисъл управлението означава „ред + намерение“⁴⁴. В случай на управление без правителство, задълженията не произтичат от йерархичен процес на определяне на правила и разпоредби, а от доброволни споразумения, които създават норми. Легитимността на самите норми и правила принуждава актьора да се съгласи с тях⁴⁵.

Публичното глобално управление в своя либерален вариант се основава на глобалната нужда от общ отговор на проблемите. През 80-те години това се обсъжда на организирани от ООН срещи н „Нашето общо бъдеще“, „Обща сигурност“ и т.н. През 90-те години се говореше много за глобалните кризи, включително опазването на околната среда, проблемите с бежанците и населението. Бяха проведени организирани от ООН и частично финансирани от частни страни глобални конференции, включително Конференцията на ООН по околна среда и развитие през 1992 г., Световната среща на високо равнище по социално развитие в Копенхаген през 1995 г. и Международната конференция по населението и развитието в Кайро 1995 г., Пекинската конференция от 1995 г. и др.⁴⁶ Тези конференции несъмнено изиграха роля за привличане на вниманието към тези проблеми.

Много представители на академичната общност и тези, участващи във външнополитическия процес, разбират управлението като сложен набор от структури и процеси (частни и публични). Популяризаторите използват този термин като синоним на правителство. За тях управлението е свързано със системата на национална администрация.

⁴² Joseph S.Nye Jr., and John D. Donahue (Eds.). *Governance in a Globalizing World*. - Washington, DC: Brookings Institution Press, 2000. - P.1.

⁴³ Ibid. - P.2

⁴⁴ Rosenau, J. and Czempiel, E.-O. (eds.) *Governance Without Government: Order and Change in World Politics*. - Cambridge, 1992. - P.5.

⁴⁵ Young, O.R. *Compliance and Public Authority: A Theory with International Applications*. - Baltimore, MD, 1979.

⁴⁶ Caroline Thomas. *Global Governance, Development and Human Security: Exploring the Links// Third World Quarterly*, - Vol. 22. № 2. - P.170

Преди да бъде изучаван на глобално ниво, мениджмънтът е бил използван в академичната среда в по-общ смисъл. Например, терминът е широко използван в бизнес литературата за обозначаване на микроповедението на фирмите⁴⁷.

За разлика от това, международните анализатори официални лица използват термина почти изключително, за да опишат явление, което надхвърля "правителството" и правната сила, която имат държавите. В американската социална наука терминът е най-тясно свързан с Розенау. За него на местно или глобално ниво управлението „включва не само действията на правителствата, но и много други канали, чрез които, командите “се оформят в цели, приемат се директиви и се прилагат политики“⁴⁸.

На международно ниво появата на концепцията за управление може да бъде свързана с нарастващото недоволство на международните експерти от теориите за реализма и либералния институционализъм, доминиращи в изучаването на международните отношения през 70-те и 80-те години. Тези теории, наред с други неща, се провалиха предсказват и обясняват растежа (количествен и качествен) на недържавните участници и последиците от новите технологии.

Определенията за управление, използвани от различни международни организации, се различават значително една от друга.

За Световната банка управлението е начин да се използва властта за управление на икономическите и социалните ресурси на страната. Световната банка идентифицира три аспекта на управлението - формата на политическия режим; процесът на използване на властта при управлението на икономическите и социалните ресурси на страната; способността на правителствата да разработват, формулират и прилагат политики.

За Програмата за развитие на Организацията на обединените нации - управлението е използването на икономическа, политическа и административна власт за управление на делата на държава на всички нива. Тя включва механизмите, процесите и институциите, чрез които гражданите и групите изразяват своите интереси, упражняват правата си и изпълняват задълженията си.

ОИСР разбира управлението като използване на политическа власт за използване на наличните ресурси за социално и икономическо развитие.

Институтът за управление в Отава включва в управлението институции, процеси и конвенции в обществото, които определят как ще се упражнява властта, как ще се вземат важни решения и как ще се вземат предвид различните интереси в тези решения.

Комисията по глобално управление в доклада си от 1995 г. определя глобалното управление като „сбор от многото начини, по които отделни лица и институции (публични и частни) управляват своите дела. Това е непрекъснат процес, чрез който могат да бъдат удовлетворени противоречиви и разнообразни интереси и са възможни колективни действия“⁴⁹.

Според някои автори „глобалното управление ... включва както правилата на играта в глобален мащаб, така и механизми, междудържавни или наднационални организации, които вземат решения за установяването на тези правила на играта“⁵⁰. Признато е, че архитектурата на глобалното управление е полицентрична. Глобалното управление не се ограничава само до правителствата. Правителствата запазват монопол върху политиките. Частните участници обаче играят все по-значима роля на етапите на дефиниране на проблем, анализ на проблемни връзки и директно изпълнение на взетите решения. Важна характеристика на

⁴⁷ Напр., Dan Bawley. *Corporate Governance and Accountability: What Role for the Regulator, Director, and Auditor?* - Westport, CT: Quorum, 1999.

⁴⁸ Janes N.Rosenau. *Governance in the Twenty-First Century.// Global Governance*, - 1 (1), 1995. - P.14.

⁴⁹ David A.Lake. *Global Governance. A Relational Contracting Approach*// A.Prakash and J.A.Hart (Eds.). *Globalization and Governance*. -Routledge, 1999. - P.33

⁵⁰ Дэвид де Пури. Кто управляет мировой экономикой? // *International Politik*. 1998. № 11, ноябрь - С. 3.

глобалното управление е, че то се основава на различни форми на международно сътрудничество между публичния и частния сектор. При тези условия значението на мрежите нараства⁵¹.

Системата на ООН и националните правителства очевидно са централни участници в глобалното управление. Те обаче са само част от картината. Д. Розенау, по-специално, е включен в глобалните системи за управление на всички нива на човешката дейност (от семейството до международната организация), постигането на определени цели на които е свързано с транснационални действия⁵².

Няма единен организационен принцип, на който се основава глобалното управление. Това е сумата от много механизми за управление, задвижвани от различни цели с различна структура и в рамките на които протичат различни процеси. Може би всеки от тези механизми има обща история, цели, структури с някои други. Няма обаче единна характеристика, обща за всички тези механизми⁵³.

Глобалните механизми за управление възникват по няколко канала: чрез държавно спонсорство; чрез усилията на участници, различни от държави, на транснационално и субнационално равнище; чрез съвместни действия държави и недържавни участници. Те също варират от пълна институционализация до неформални процеси на нормотворчество⁵⁴.

Възможните форми на глобално управление са⁵⁵:

- Обединена глобална държава. Това е форма на максимална централизация, при която всеки отделен гражданин на света би бил пряко свързан с центъра.
- От другата страна на спектъра няма режим или „международна анархия“. Тази фраза описва доста силно организиран свят, който въпреки това е силно децентрализиран.
- Следващата форма ще бъде някаква форма на Pax Romana. Такъв режим се характеризира с хегемония на една велика сила над другите сили на международното общество. Този режим е най-стабилният известен в световната история.
- Следващият режим е подобие на „конституционни“ разпоредби, които в момента съществуват, но са подкрепени от международното гражданско общество.
- В самия ляв край на спектъра от възможни режими са глобалната държава и глобалната империя, чиито държави биха били членове.
- Следващият тип е федерацията на националните държави.

Разликите между концепциите за глобално управление и световно управление трябва да бъдат ясни. Много често, като се прави аналогия с вътрешната политика, глобалното управление се представя като глобално правителство. Пример би бил Докладът за развитие на ООН, който описва глобалното управление като укрепване на институциите на ООН. Въпреки това държавните структури и лоялността на гражданите към собствените им държави все още позволяват на държавите да създават връзки помежду си, да се справят с проблемите на взаимозависимостта и да устоят на сливанията, дори когато това изглежда оправдано по отношение на ефективността. Следователно едно световно правителство

⁵¹ Балуев, Д.Г. Информационная революция и современные международные отношения. - Нижний Новгород: ННГУ, 2001. - С.26-29

⁵² James Rosenau. Governance in the Twenty-First Century// *The New Political Economy of Globalization*. - Vol. 2. - P.13.

⁵³ Ibid. - P.42.

⁵⁴ Ibid. - P.46

⁵⁵ Mickae Walzer. Governing the Globe// *Dissent*, - Fall 2000. - P.44.

изглежда изключително малко вероятно в близко бъдеще, поне при липсата на всеобхватна глобална заплаха, която може да бъде отблъзната само заедно⁵⁶.

Управлението не е еквивалентно на правителството или официалните институции. Както правилно е отбелязано от О. Йънг, няма нищо в концепцията за мениджмънт „, което да предполага необходимостта от създаване на организации (тоест правителства), които да администрират правилата на играта, които възникват, за да се гарантира управленската функция“⁵⁷.

Както отбелязва Т. Скочпол, „от една страна, държавите могат да се разглеждат като организации, чрез които официалните колективи могат да постигат колективни цели, повече или по-малко ефективно отчитайки наличните държавни ресурси в определена социална среда. От друга страна, държавите може да се разглеждат по -макроскопски. като конфигурации на организации и действия, които влияят върху смисъла и методите на политиката за всички групи и класове в обществото“⁵⁸. С други думи, държавните образувания и обществото си взаимодействат диалектично, като се подкрепят и легитимират. Държавите отговарят за правителството. Елементите на обществото са управление. Трябва да се има предвид, че начините и методите на взаимодействие между държавите не могат да бъдат разбрани без да се позовава на променящата се природа на самите държави и вътрешнополитическите системи. Освен това интересите на държавите не са постоянни. Те варират в зависимост от институционалния контекст, от степента на организация на политическите сили в рамките на политическата система и от способностите на основните участници⁵⁹.

Според Д. Розенау управлението е много по -всеобхватно явление от правителството. Той засяга държавните институции, но също така използва неформални неправителствени механизми. Възможно е да си представим управление без правителство⁶⁰. Както правилно е отбелязано от О. Йънг, в концепцията управление, няма нищо „, което предполага необходимостта от създаване на организации (т.е. правителства), които да администрират правилата на играта, които възникват, когато функцията за управление е предоставена“⁶¹. Въпреки че няма световно правителство, може да се говори за съществуването на глобално управление. Режимите са един от механизмите на този контрол.

В тази работа под глобално управление имаме предвид управлението на политически, икономически и други процеси в онези сфери на международните отношения, за които никоя държава, организация или друг участник в международните отношения не носи независимо отговорност. Управлението се отнася до процесите и институциите (формални и неформални), които насочват и ограничават колективните действия на група. Следователно глобалното управление в международните отношения по дефиниция е колективен процес. Негови участници са правителства, междуправителствени и неправителствени организации, транснационални корпорации и други елементи от т. нар. „глобално гражданско общество“.

⁵⁶ Joseph S.Nye Jr., and John D. Donahue (Eds.). *Governance in a Globalizing World*. - Washington, DC: Brookings Institution Press, 2000. - P. 13.

⁵⁷ David A.Lake. *Global Governance. A Relational Contracting Approach*// A.Prakash and J.A.Hart (Eds.). *Globalization and Governance*. -Routledge, 1999. - P.36.

⁵⁸ Bringing the State Back In: Strategies of Analysis in Current Research// Peter B.Evans, D.Rueschemeyer, and Theda Skocpol (Eds.) *Bringing the State Back In*. - Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1985. - P. 20.

⁵⁹ Hurrell A. *International Society and the Study of Regimes*// V.Rittberger (Ed.) *Regime Theory and International Relations*. - Oxford: Clarendon Press, 1997. - P.69.

⁶⁰ James Rosenau. *Governance, Order, and Change in World Politics*// J.Rosenau and Erns- Otto Czempiel (Eds.) *Governance without Government: Order and Change in World Politics*. - Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1992. - P. 4-5.

⁶¹ David A.Lake. *Global Governance. A Relational Contracting Approach*// A.Prakash and J.A.Hart (Eds.). *Globalization and Governance*. - Routledge, 1999. - P. 36.

Участието на тези елементи в процеса на глобално управление е от решаващо значение за успеха му.

За мнозина глобализацията и глобалното управление са неразривно свързани. С развитието на глобализацията държавите губят контрол, проблемите стават „по-големи“ от възможностите на отделните правителства и държавите са принудени да делегират част от своите правомощия на наднационални организации. Следователно, според това популярно вярване, глобализацията води до развитието на глобалното управление. На практика е обратното. Глобалното управление, което до голяма степен е продукт на либерално мислене, е свързано с т. нар. глобални ценности, норми, стандарти и правила. Повечето от ценностите, считани за глобални, всъщност са западни. Следователно глобалното управление гарантира и отразява западната хегемония. Глобалното гражданско общество също се корени в западната традиция. В глобалното управление незападните държави и НПО са принудени да предефинират своите интереси и идентичност във връзка със западните норми⁶².

Понастоящем глобализмът е „ориентиран към Америка“, тъй като повечето от факторите, свързани с информационната революция, идват от САЩ. Голяма част от съдържанието на глобалните информационни мрежи също е създадено в САЩ⁶³. В отговор на господството на неолибералните стратегии политическата сфера започна да обръща специално внимание на управлението, което трябваше да обърне повече внимание на основните хуманитарни цели.

Голяма част от това искане за „глобално управление“ се съдържа в социално-либералната стратегия и идеология (може да се говори и за социалдемократична идеология). Тези стратегии отразяват необходимостта от различни видове управление, международни институции, режими и участници⁶⁴. ЕС, по-специално, като международен участник в рамките на конференциите на СТО или ООН, е повече от други, ориентирани към социално либерално регулиране („глобализация с човешко лице“)⁶⁵.

Основният проблем за ефективното глобално управление е неспособността на съществуващите международни институции да се справят с тази задача. Авиокомпаниите и компютърните фирми създават съюзи помежду си, за да получат конкурентно предимство⁶⁶. Компаниите могат да заобиколят съдебния процес, ако го намерят за твърде бавен или корумпиран⁶⁷. Освен това международните институции, предназначени да дадат отговори на новите предизвикателства на ерата на глобализацията, остават асиметрични. Тъй като икономическата глобализация изпревари другите форми на глобализация, международните икономически и финансови институции (например Световната банка, МВФ, СТО), както и редица специализирани организации на ООН (например в областта на здравеопазването и комуникации) са добре развити и имат установена система от процедури и норми. Те имат добре разработени процедури и правила за работа. Същото важи и за някои специализирани агенции на ООН (СЗО, Международен съюз за съобщения). Остават обаче много глобални проблеми, за решаването на които няма работещи глобални институции. Например, Световната организация на труда е важен форум за обсъждане на определени въпроси. Тя обаче няма механизъм за изпълнение на решенията си. Няма ефективна екологична

⁶² Samuel Makinda. Recasting Global Governance.// Ramesh Thakur and Edward Newman (Eds.) *New Millennium, New Perspectives: The UN, Security, and Governance*. - UN University Press, 2000. - P.166.

⁶³ Joseph S.Nye Jr., and John D. Donahue (Eds.). *Governance in a Globalizing World*. - Washington, DC: Brookings Institution Press, 2000. - P.8.

⁶⁴ Morten Kelstrup. The European Union and Globalisation: Reflection on Strategies of Individual States. - COPRI, 2002. - P.13-14

⁶⁵ Ibid. - P.25

⁶⁶ Joseph S.Nye Jr., and John D. Donahue (Eds.). *Governance in a Globalizing World*. - Washington, DC: Brookings Institution Press, 2000. - P.22.

⁶⁷ Ibid. - P.23.

организация. Генералният секретар на ООН засега се опитва само да подобри ефективността на ООН в области като мироопазване или хуманитарна намеса. В областта на сигурността, напротив, международните институции имат предимно регионален характер и са доста слабо развити (с изключение на Трансатлантическия регион). Това несъответствие между икономическите институции и институциите за сигурност ще продължи в близко бъдеще.

С несъмнения ръст на значението на режимите в търговията, финансите и т.н., ядрото на възникващия комплекс от „световен мениджмънт“ все още остава проблемите със сигурността, по-специално въпросите на суверенитета и намесата, войната и мира, които в голяма степен степента определя политическия правен режим на новата система на международните отношения⁶⁸. Управлението е средство за колективно осигуряване на сигурността във всичките му форми⁶⁹. Традиционно се прави ясно разграничение между управлението в държавите и в отношенията между тях. Транснационалните сили обаче определят трансформацията на формите на управление на всички нива⁷⁰.

По този начин глобалното управление се основава на нейерархични институции. Съществува както необходимост от такива институции да регулират взаимодействието между държави и недържавни участници на международно ниво, така и повишена вероятност за тяхното създаване. Взаимодействията на международната арена се увеличиха като количество и станаха по-сложни по качество, което доведе до ново качество на взаимозависимост.

Може би повечето теоретици на международните отношения са съгласни, че идеята за създаване на световно правителство е преждевременна. Следователно в близко бъдеще световната система едва ли ще има централна институция, която да подчинява отделните участници на съществуващите норми⁷¹. В този смисъл анархията остава основната характеристика на международните отношения. Освен това създаването на световно правителство не е желателно понастоящем. Първо, установяването на монопол върху използването на сила в световен мащаб трябва да премине, както беше в случая с образуването на национални държави, през период на формиране, когато установяването на този монопол става със сила, за да се потискат конкуриращите се групи. Предвид разрушителния потенциал, натрупан в света, подобен опит за установяване на монопол заплашва планетарна катастрофа. Второ, в някои случаи процентът на населението, убито във вътрешни конфликти през определен период, надвишава процента на убитите в междудържавни войни⁷². Следователно създаването на световна държава няма да бъде начин за премахване на войните. Трето, примерът с разпадането на СССР показва контрапродуктивността на прекомерната политическа централизация, която ще бъде неизбежна в случай на световно правителство.

От гледна точка на управлението е изненадващо колко ефективно, правителствата отговарят на предизвикателствата на глобализацията през втората половина на XX век. Социалната държава беше важен етап в този процес.⁷³

Централният държавно-политически въпрос не е формата на съвременната държава, а нейната роля в променения свят. В ерата на глобализацията националната държава все

⁶⁸ Кулагин В. Международные отношения на пороге XXI века// Международная жизнь. - 1999. №7. - С.22.

⁶⁹ Ramesh Thakur and Edward Newman (Eds.) *New Millennium, New Perspectives: The UN, Security, and Governance*. - UN University Press, 2000. - P.7.

⁷⁰ Ibid. - P.8.

⁷¹ Peter Mayer et al. *Regime Theory: State of the Art and Perspectives*// V.Rittberger (Ed.) *Regime Theory and International Relations*. - Oxford: Clarendon Press, 1997.

⁷² Young, O.R. On the Performance of the International Polity// *British Journal of International Studies*, - 4. - P.196.

⁷³ Joseph S.Nye Jr., and John D. Donahue (Eds.). *Op.cit.* - P.17

повече ще споделя решението на проблемите с други държави. Ролята на държавата като арбитър ще се увеличи в икономиката.

Архитектурата на глобалното управление е полицентрична. Това означава:

- Глобалното управление не се ограничава само до правителствата. Правителствата запазват монопол върху политиките. Частните участници обаче играят все по - значима роля в етапите на дефиниране на проблема, анализ на проблемните връзки и директно изпълнение.
- Глобалното управление се основава на различни форми на международно сътрудничество между публичния и частния сектор.
- Глобалното управление е в пресечната точка на националните интереси, отношенията на властта (често асиметрични) и необходимостта от съвместно решаване на проблеми.
- Глобалното управление трансформира политиката и стимулира институционалните иновации. Значението на мрежите нараства.

Светът като цяло се нуждае от политика за осигуряване на ред, а не от упражняване на власт. Централната роля в тази политика играят правителствата на националните държави, които съставляват световната общност, тъй като те имат върховна власт. Начините и методите на взаимодействие между държавите не могат да бъдат разбрани без да се позовава на променящата се природа на самите държави и вътрешнополитическите системи. Освен това интересите на държавите не са постоянни. Те варират в зависимост от институционалния контекст, от степента на организация на политическите сили в рамките на политическата система, от способностите на главните действащи лица⁷⁴.

Международните отношения претърпяват драматични промени, в хода на които ролята на държавната власт намалява, а въздействието на международните институции и норми се увеличава. В резултат на това проблемите с спазването на международните решения и гарантирането на тяхното изпълнение стават решаващи. Те всъщност се превръщат в „градивни камъни“ на възникващата глобална система за управление. Нарушаването на нормите обаче не трябва автоматично да води до наказателни мерки. Трябва да се обърне внимание и на методи като насърчаване на желаното поведение, предоставяне на техническа и политическа помощ на тези, чието поведение отговаря на международните стандарти и норми⁷⁵.

Трябва да се има предвид, че ролята на частните организации също нараства през последните години. Глобализацията повиши ефективността на неправителствените организации. Усилията им обаче могат да бъдат по-продуктивни, когато използват публично-частно сътрудничество.

Векът между 1815 и 1914 г. може да се нарече време за подготовка за международни организации. Обществото на народите беше опит да засили ролята на дипломатията при мирното разрешаване на спорове, да замени баланса на силите с колективна сигурност, да създаде процедури за разоръжаване и контрол на оръжията. Периодът между създаването на Обществото на народите и сегашното време може да се нарече епоха на подготовка за глобално управление⁷⁶. Какви са резултатите от този период? Постигната е универсалност. Създадена е мрежа от глобални организации, които да реагират на различни глобални проблеми. Постоянно присъствие на тези организации е установено в най -малко 134 града на всички континенти. Многостранното вземане на решения стана ежедневие. Бяха създадени нови процедури за постигане на консенсус. Броят на инструментите за

⁷⁴ Oran Young. *Governance in World Affairs*, 1999. - P.78

⁷⁵ Chadwick Agler. *Thinking About the Future of the UN System*.// *Global Governance* - 2, No.3 (Sept-Dec. 1996. - P.339.

⁷⁶ John Hillen, *The Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*. - Washington, DC: Brassey's, 1998

мироопазване се е увеличил значително. Барьерите между населението и световните правителствени организации бяха значително намалени.

Хората, действащи от името на държавите, обикновено нямат ефективни механизми за справяне с глобалните проблеми. По същия начин участниците в гражданското общество рядко разполагат с ресурси за стимулиране на успешни мащабни и независими политически инициативи.

Много се говори за нарастващата роля на ООН в глобалното управление. Въпреки че ООН участва в значителен брой операции по поддържане на мира, организацията не успя да се справи с нарасналото търсене на такива дейности. Причините за това включват високата цена на подобни операции, невъзможността да се привлечат достатъчно персонал (както военен, така и полицейски) за тези мисии, липсата на интерес от страна на държавите - членки към подобни мисии, липсата на механизъм за възстановяване на държавите след края на мисията, политическите последици от босненския и сомалийския конфликт. ... В резултат на това много конфликти бяха просто пренебрегнати. Примерите включват Заир и Руанда.

Друг фактор е неспособността на ООН да провежда мащабни военни операции⁷⁷. ООН се справя разумно с някои видове миротворчески дейности (например наблюдение и проверка), които се основават на признаването на ролята на миротворци от всички страни в конфликта. Това условие е изпълнено в повечето междудържавни конфликти по време на Студената война. Когато това признаване на ролята на ООН изчезна, мироопазващите сили бяха изтеглени от зоната на конфликта, както беше преди арабо-израелската война през 1967 г.

Освен това през предходните години миротворческите операции не изискваха значителни военни сили. Например, неутрална зона между две армии може да бъде патрулирана от няколкостотин миротворци. След края на Студената война споразумението между страните е свързано с изпълнението на редица условия. Когато тя отсъства, е необходимо да се използва военна сила. Дори в ранните етапи такива интервенции изискват тежко въоръжени армейски части с размерите на дивизия или дори корпус. ООН, от друга страна, няма свои собствени въоръжени сили, ефективна система за командване и контрол и консенсус сред членовете на организацията относно използването на въоръжените сили във вътрешнодържавни конфликти. В резултат на това ООН не е в състояние да проведе ефективни операции по налагане на мира.

Малко вероятно е тези проблеми да бъдат решени скоро. Много държави, включително САЩ, са против независимите въоръжени сили на ООН. Усилията за укрепване на Департамента на ООН за мироопазващи операции достигнаха своите граници. Признавайки неспособността си да провежда ефективни военни операции, ООН прибегва до практиката да делегира тези правомощия на коалиции на страни членки (многонационални сили в Хаити или коалиция, ръководена от Австралия в Източен Тимор) или регионални организации. На практика, това доведе до факта, че операциите се извършват само в онези области, които са от голямо значение за членовете на Съвета за сигурност на ООН. Региони като Централна Африка не получават достатъчно внимание.

Несъответствието на ООН с новите изисквания за сигурност се дължи на противоречието между декларираното в Хартата право на нациите за самоопределение и стойността на неотменими човешки права, от една страна, и неприкосновеността на принципа на държавния суверенитет, запазването на целостта на държавите и неприкосновеността на държавните граници, от друга⁷⁸. Ключовият въпрос за глобалното управление е кои сме „ние хората“. Този въпрос е особено важен при липса на чувства на

⁷⁷ John Hillen, *The Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*. - Washington, DC: Brassey's, 1998

⁷⁸ Цыганков Безопасность: кооперативная или корпоративная: Критический анализ международно-политической концепции // Полис - №3, 2000. - С.129.

политическа идентичност и общност, когато от политическа гледна точка светът е организиран около система от неравностойни държави.

Освен това ООН, както всяка международна организация, се стреми на първо място да защити собствената си цялост и организационна култура. Това може по-специално да обясни по-предпазливия и бюрократичен отговор на ООН на хуманитарната криза през 90 те години. Отчасти решенията на организацията са повлияни от усилията за защита на самата организация от потенциални неуспехи⁷⁹.

Въпреки тези ограничения обаче ООН изпълнява редица важни функции. Никоя международна организация няма легитимност, сравнима с тази на ООН при издаването на мандат за намеса във вътрешни конфликти. ООН има значителен опит в наблюдението на избори и изпълнението на полицейски функции след военен конфликт. Поради това ООН е доста добре оборудвана за изпълнение на задачи в последната фаза на мироопазващите операции, когато основният акцент е върху институционалното изграждане.

REFERENCES

1. DCI National Intelligence Council. *Global Trends 2015*. - Washington, DC: GPO, December 2000.
2. Morten Kelstrup. The European Union and Globalisation: Reflection on Strategies of Individual States. - COPRI, 2002. - P.11.
3. Caroline Thomas. Global Governance, Development and Human Security: Exploring the Links// *Third World Quarterly*, - Vol. 22. № 2. - P.159.
4. Michael T.Klare. Resource Competition and World Politics in the Twenty-First Century.//
5. *Current History*, - December 2000. - P.404.
6. DCI National Intelligence Council. *Global Trends 2015*. - Washington, DC: GPO, December 2000
7. Steven Metz. *Armed Conflict in the 21st Century: The Information Revolution and Post-Modern Warfare*. - April 2000. - P.24
8. Max G.Manwaring (Ed.) *Gray Area Phenomena: Confronting the New World Disorder*. - Boulder, CO: Westview, 1993.
9. Michael T.Klare. Postindustrial Warfare on the Global Battlefield.// *Current History*, - December 2001. - P.433.
10. Jean-Marie Guehenno. The Impact of Globalisation on Strategy// *Survival*, - Vol. 40, No.4, Winter 1998-99. - P.6.
11. DCI National Intelligence Council. *Global Trends 2010*. - Washington, DC: GPO, November 1997.
12. Roland Paris. Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?// *International Security*, -Vol.26, No.2 (Fall 2001). - P.97
13. William T.Tow, Ramesh Thakur, and In-Taek Hyun (Eds.) *Asia's Emerging Regional Order: Reconciling Traditional and Human Security*. - United Nations University, 2000. - P.19.
14. Балусев, Д.Г. Введение в политический анализ. - Нижний Новгород: ННГУ, 2000.
15. Клепацкий, Л. Глобализация и национальные интересы // *Международная жизнь*. - 2000. №1
16. Кулагин, В. Международные отношения на пороге XXI века// *Международная жизнь*. - 1999. №7. - С.22.
17. Ivanov, M. (2021). *Tactical intelligence in modern warfare* Conference of National Military University "Vasil Levski".

⁷⁹ Raimo Vayrynen (Ed.). *Globalization and Global Governance*. - Rowman and Littlefield Publishers, 1999. - P.44.

18. Kumanova, E. (2021). *Researching resistance as a normatively relevant social phenomenon*, Conference of National Military University "Vasil Levski".
19. Krasner S. *Structural Conflict: The Third World Against Global Liberalism*. - Berkeley, CA: University of California Press, 1985. - P.4.
20. Oran Young. *Governance in World Affairs*, 1999. - P.11.
21. Krasner S. *Structural Conflict: The Third World Against Global Liberalism*. - Berkeley, CA: University of California Press, 1985. - P.6.
22. Krasner S. *Structural Conflict: The Third World Against Global Liberalism*. - Berkeley, CA: University of California Press, 1985. - P.7.
23. Muller H. The Internalization of Principles, Norms, and Rules by Governments: the Case of Security Regimes.// V.Rittberger (Ed.) *Regime Theory and International Relations*. - Oxford: Clarendon Press, 1997. - P.15
24. Panteleeva V. *Transposition of Directive (EU) 2016/680 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 in Protection of Personal Data Act in Republic of Bulgaria*. 7th International Scientific conference Collection of research papers in conjunction with the 7th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia.
25. Raimo Vayrynen (Ed.). *Globalization and Global Governance*. - Rowman and Littlefield Publishers, 1999. - P.47-48.
26. Oran Young. *Governance in World Affairs*, 1999. - P.7.
27. Robert O.Keohane. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. - Princeton: Princeton University Press, 1984. - P.51-57.
28. Bruce Cronin. *Community Under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation*. - New York: Columbia University Press, 1999.
29. Benjamin Miller. Explaining the Emergence of Great Power Concerts.// *Review of International Studies*, - Vol.20, No.4 (October 1994). - P.329.
30. Bruce Cronin. *Community Under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation*. - New York: Columbia University Press, 1999.
31. Karl Deutsch et al., *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*. - Princeton: Princeton University Press, 1957
32. David A.Lake. *Global Governance. A Relational Contracting Approach*// A.Prakash and J.A.Hart (Eds.). *Globalization and Governance*. -Routledge, 1999. - P.33
33. Thomas G.Weiss. *Governance, Good Governance and Global Governance: Conceptual and Actual Challenges*.// *Third World Quarterly*, - Vol.21. № 5. - P.797.
34. Дэвид де Пури. Кто управляет мировой экономикой? // *International Politik*. 1998. № 11, ноябрь - С. 3.
35. Балуев, Д.Г. Информационная революция и современные международные отношения. - Нижний Новгород: ННГУ, 2001. - С.26-29
36. James Rosenau. *Governance in the Twenty-First Century*// *The New Political Economy of Globalization*. - Vol. 2. - P.13.

The report signifies the results of the activities of project No. 2022-UF-01, financed by the Scientific Research Fund of the University of Ruse.